

Faépítészet a századfordulón

*Száz éve volt iparkiállítás Sopronban –
1904. augusztus 20. – szeptember 25.*

Géczy Nóra ✧

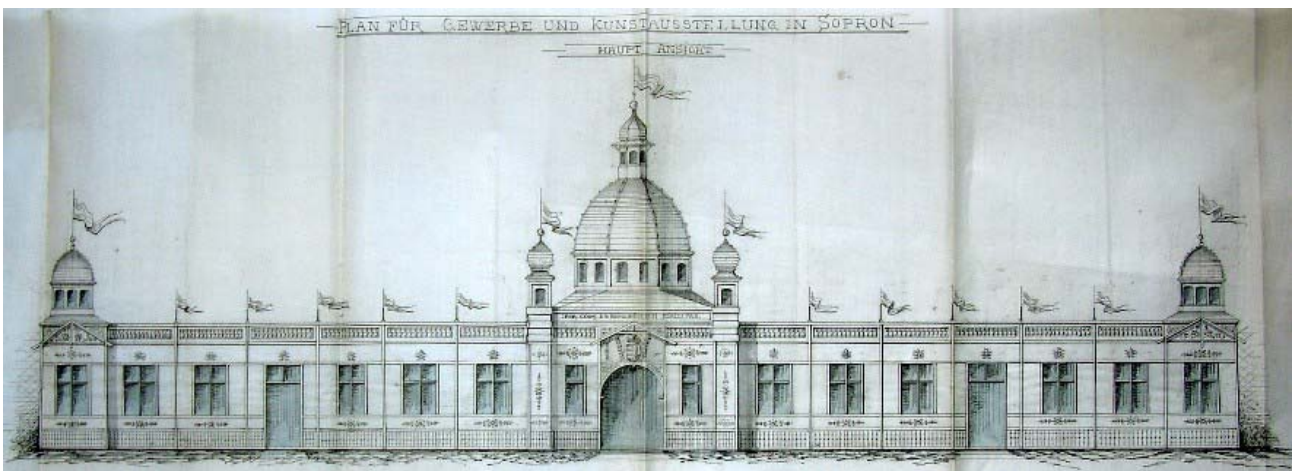
A soproni iparkiállítás a századelő vidéki kiállításainak méltatlanul feledésbe merült eseménye, mely a historizáló faépítészet rendkívüli példáit rejt. Az építészeti szempontból is tanulságos iparkiállítás a soproni építészek, ácscok, s nem utolsósorban a nyugat-magyarországi bútorasztalosok, a faipar mesterembereinek seregszemléje is volt.

A kiállítás az egész soproni kamarai kerületre kiterjedt. Négy vármegye iparossága kelt versenyre a nyugati széleken, hogy bemutassa: bátran felveheti a versenyt az osztrák iparral, és fejlettsége kielégíti a legkényesebb közönség igényeit is. A korabeli kormány is támogatta a kiállítás megrendezését, melynek jelentőségét növelte, hogy megnyitásával egy időben felavatták a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara díszes új székházát.

A kiállítási terület az Erzsébet Kert – Déli Pályaudvar tengelyen volt. Végeredményben öt hónap állt rendelkezésre a kiállítási terület kijelölésére, pavilonok tervezésére és kivitelezésére. A területrendezési tervben szerepelt az Erzsébet-kerti vendéglő teljes átalakítása, a Boór Károly által épített Zenepavilon felújítása és a kiállítási főcsarnok megépítése.

A kétezer négyzetméteres faszerkezetű főpavilon mellett több historizáló mellékpavilon is épült, a kiállítási terület pályaudvar felőli bejáratát pedig egy impozáns fa diadalív alkotta. „A csinos pavilonok, az ügyesen egybeállított csoportok, magának a kertnek a szépsége, oly kellemes összbenyomást gyakoroltak a szemlélőre, amely ritka vidéki kiállításnak juthat csak osztályrészül” – nyilatkozott elismerően Gelléri Mór 1904. aug. 24-én Sopron Vármegye lapjában az emlékezetes rendezvényről. Gelléri, aki az 1876. évi szegedi iparkiállítás titkára volt, nem véletlenül tarthatta példamutatónak a soproni kiállítást a korabeli vidéki kiállítások között.

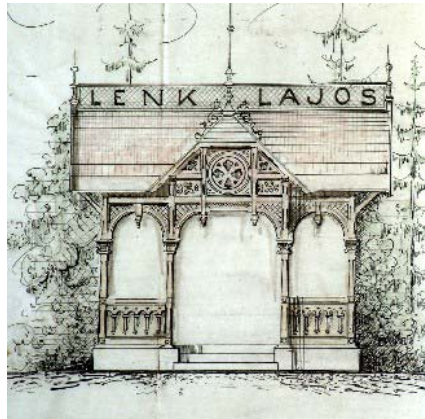
Schiller János és Bernard Vencel soproni építészek színes faépületeit romantikus zászlótornyok, facsipkék díszítették. A szigorú alaprajzú, zárt tömegformálású pavilonok egyszerű tömbjeinek alá- illetve fölérendelésével teremtettek építészeti egységet. A két tervező eltérő, jellegzetes szerkesztési módszere izgalmas ellenpontokat eredményezett. Bernard a fakonstrukció ritmusát helyezte előtérbe (Kiállítási Főpavilon, **1. ábra**), melyet csak jelzesszerűen díszített. A 2000 négyzetméteres főpavilon

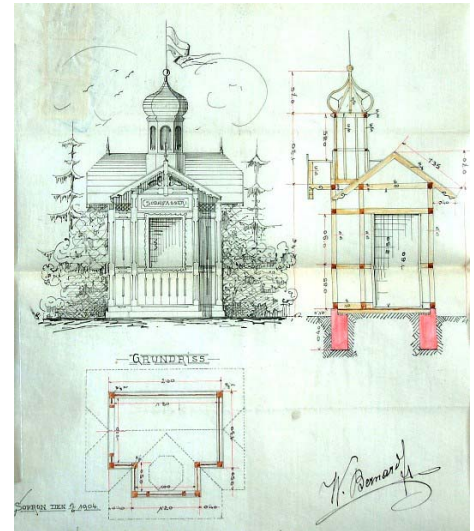
1. ábra – Boór Károly:Zenepavilon 1889, felújítva 1904 (Forrás: Soproni Levéltár)

✧ Géczy Nóra doktorandusz hallgató, NyME Építéstan Tanszék

tagolását a karakteres homlokzati raszter hangsúlyozza. A vízszintes és függőleges motívumok azonos súlyú kezelése mégsem válik monotonná; a nagy árnyékhatású öv- és főpárkányok vízszintes sora egyensúlyt tart az élesen formált vertikális nyíláskeretkezésekkel. A középrizalit főkupolája, és a négy sarokrizalitot kiemelő kisebb kupola zárja az összképet.

2. ábra – Bernard Vencel :
Lenk Lajos pavilonja, 1904
(Forrás: Soproni Levéltár)

3. ábra – Bernard Vencel:
Grünwald Ignác szikvízpavilonja 1904
(Forrás: Soproni Levéltár)

Schiller tervezői sajátossága tájba illeszkedő, festői hangulatú faépületeiben nyilvánul meg.

Vertikális tömegalkotás és lágy térkapcsolatok jellemzik romantikus pavilonjait (a Magyarországi Gazdaszövetség és a magyaróvári sörgyár pavilonjai). A korabeli közönség is lelkesen fogadta ezt a fajta építészeti irányzatot. A kiállítási pavilonok közül többet megvásároltak, és új funkcióval más helyszínen újraépítettek. Így lett például a Schiller magyaróvári sörgyár pavilonja Frigyes kir. herceg új vadászati pihenő helye, illetve a Bernard Vencel tervezte szikvízpavilon kioszk a Széchenyi téren.

A pavilonok építési engedélye csupán a kiállítás időtartamára szól, így hamar lebom-

tásra kerültek, s szinte nyomtalanul eltűntek. Csupán néhány terv és a korabeli sajtó beszámolója alapján kaphatunk képet a nagyszabású rendezvényről. A különböző rendeltetésű fapavilonok közül kiemelkedik Bernard Vencel Menninger Sándor részére tervezett Magazinja, Lenk Lajos neogótikus stílusjegyekkel díszített borkimérő pavilonja (2. ábra), Grünwald Ignác barokk-tornyos szikvíz pavilonja (3. ábra) és Király Károly mozgókép pavilonja.

A soproni faépítészet egyedülálló időszakát jelentik az 1904. évi iparkiállítás pavilonjai. Egyrészt mellett tűnnek fel a későhistorizmus gótizáló és neobarokk irányzatait tükröző faépü-

letek éppúgy, mint a friss hangvételi szecessziós diadalív (4. ábra), vagy az egyszerű kiképzésű fainstalláció. A soproni iparkiállítás a „kiállítások évtizedének” is nevezett 1900-1910-es időszak kimagasló vidéki eseménye volt. Míg Magyarország nemzetközi szinten a Párizsi, St. Louisi, Milánói és Torinói Világkiállításon vetélkedett más országok kiállítóival, addig Sopronnak a hazai városok között sikerült jól helyt állnia.

4. ábra – Kiállítási főkapu egy korabeli képeslapon
(Forrás: Prof. Kubinszky Mihály gyűjteménye)